Cantata *Vom Himmel hoch, da komm ich her* de Hans Peter Türk

Alexandra Păcurar

REZUMAT – Articolul de față, realizat în cadrul cercetării doctorale, propune spre analiză cantata de Crăciun *Vom Himmel hoch, da komm ich her* din creația compozitorului clujean Hans Peter Türk. Lucrarea se caracterizează prin unitate în diversitate. Unitatea este reprezentată de melodia de coral care se păstrează neschimbată de la începutul și până la finalul lucrării. Diversitatea rezultă din multitudinea de variante în care este prelucrat și armonizat coralul luteran (diversitate timbrală, ritmică, dinamică, armonică). Hans Peter Türk continuă astfel tradiția cantatei luterane bachiene, scriind o lucrare valoroasă, cu un puternic mesaj liturgic.
Cuvinte cheie: cantata, Hans Peter Türk, gen muzical, coral luteran.

Cantata este un gen muzical spre care și-au îndreptat atenția mulți compozitori din România. Lucrare aparținând genului vocal-simfonic, cantata s-a îndepărtat treptat de forma ei inițială, păstrând doar sursa sonoră vocal-instrumentală. Textul reprezintă principalul criteriu pe baza căruia putem diferenția genurile vocal-simfonice. Astfel, cantata poate să se inspire dintr-o diversă paletă de subiecte, atât din zona religioasă, cât și din cea laică.

Născut la Sibiu în anul 1940, Hans Peter Türk și-a început studiile muzicale la Brașov, continuându-le la Conservatorul din Cluj-Napoca, la clasa de compoziție a maestrului Sigismund Toduță. Creația sa cuprinde lucrări corale, camerale, simfonice, vocal-simfonice și muzică de film[1].

În genul cantatei, Hans Peter Türk a scris două lucrări religioase: Cantata nr. 1 *Weise mir, Herr, deinen Weg (Arată-mi, Doamne, calea Ta)* – 1970 și Cantata de Crăciun *Vom Himmel hoch, da komm ich her (Vin din înaltul cerurilor)* – 1992. Pe lângă aceste lucrări de factură religioasă, scrie și Cantata *Siebengestirn (Pleiadele)* – 1981, o lucrare de inspirație folclorică în care sunt reînviate „tradiții populare săsești legate de obiceiuri de Anul nou și de nuntă”[2]. Lucrările religioase ale lui Hans Peter Türk sunt accesibile, adresându-se atât muzicienilor profesioniști, cât și amatorilor și tuturor celor care vor să se apropie de arta sunetelor.

Cantata de Crăciun *Vom Himmel hoch, da komm ich her* a fost realizată de compozitorul clujean Hans Peter Türk în anul 1992, fiind o cantată religioasă luterană, cu destinație liturgică. Cantata are la bază coralul cu același nume, care face parte din slujba închinată Nașterii Domnului.

Vom Himmel hoch, da komm ich her este unul dintre numeroasele imnuri scrise în anul 1534 de reformatorul protestant german Martin Luther. Textul are în centru Nașterea lui Iisus Hristos și se bazează pe versetele biblice din *Evanghelia lui Luca 2, 1-18*. Versiunea completă a imnului are cincisprezece strofe, dintre care astăzi se cântă doar trei sau șase strofe. Primele cinci strofe fac referire la vestea Nașterii Domnului primită de păstori. Următoarele strofe reprezintă o chemare de a urma păstorii la iesle și de a sărbători copilul nou-născut. Ultima strofă constituie o glorificare a măreției lui Dumnezeu, menționând noul an ca un timp nou, liniștit.

Lucrarea compozitorului clujean Hans Peter Türk este o coral-cantată[3] pentru soprană solo, cor mixt, ansamblu instrumental și comunitate, bazată pe imnul *Vom Himmel hoch* creat de Martin Luther. Ansamblul instrumental este format din: oboi, trompetă, coarde (vioara I, vioara a II-a, violă, violoncel) și orgă. Compozitorul utilizează în această cantată toate cele cincisprezece strofe ale coralului, deși de obicei, în cadrul slujbelor religioase, se cântă doar trei sau cel mult șase strofe.

Ideea compunerii coral-cantatei *Vom Himmel hoch, da komm ich her* a venit din partea preotului sibian Wolfgang Rehner[4]. Astfel, compozitorul Hans Peter Türk a realizat o versiune concertantă a coralului. Alături de vocea solistă și de cor este implicată și congregația, care are de-a lungul lucrării momente special destinate, acompaniate de orgă. Comunitatea participă așadar în mod activ la realizarea muzicală a acestei lucrări.

Lucrarea este construită prin alternarea solistei cu corul și comunitatea. Fiecăreia dintre cele trei voci, respectiv grupuri vocale, îi sunt destinate câte cinci strofe. Prin urmare, cantata este structurată în cinci secțiuni, fiecare

A. Păcurar
Academia Națională de Muzică „Gheorghe Dima”
Cluj-Napoca, România
Email: pacuraralexandra85@gmail.com

[1] Cosma, *Muzicieni din România – Lexicon*, 116.
[2] Sandu-Dediu, *Muzica românească între 1944-2000*, 126.
[3] *Coral-cantata* este o tipologie des utilizată în biserica luterană din nordul și din centrul Germaniei în secolul al XVII-lea și al XVIII-lea. Aceasta este scrisă pentru voci și instrumente, fiind alcătuită din mai multe secțiuni, dintre care două sau mai multe au la bază textul și melodia unui coral german protestant.
[4] La începutul partiturii publicate la Editura Schiller Verlag, Sibiu, 2013, în *Cuvânt înainte* (p. 6), compozitorul Hans Peter Türk realizează o scurtă descriere a cantatei, amintind și numele preotului sibian Wolfgang Rehner.

cuprinzând câte trei strofe. Lucrarea respectă următoarea succesiune: soprană solo (cu sau fără acompaniament), cor (cu acompaniament instrumental sau *a cappella*) și comunitatea acompaniată de orgă. Strofa finală reunește toți participanții la slujba religioasă, încununând întreaga lucrare vocal-instrumentală. Ultima strofă este inundată de bucuria Nașterii Domnului, bucurie manifestată de toate forțele cerești, de îngerii care cântă alături de celelalte voci.

Secțiunea	**Strofa**	**Instrumentație**
Secțiunea I	Strofa 1	- soprană solo
	Strofa 2	- cor (S, A) - instrumente cu coarde
	Strofa 3	- comunitate - orgă
Secțiunea II	Strofa 4	- soprană solo - orgă
	Strofa 5	- cor *a cappella*
	Strofa 6	- comunitate - orgă
Secțiunea III	Strofa 7	- soprană solo - instrumente cu coarde - oboi
	Strofa 8	- cor - instrumente cu coarde - oboi
	Strofa 9	- comunitate - orgă
Secțiunea IV	Strofa 10	- soprană solo - instrumente cu coarde - oboi - trompetă
	Strofa 11	- cor - instrumente cu coarde - trompetă
	Strofa 12	- comunitate - orgă
Secțiunea V	Strofa 13	- soprană solo - orgă
	Strofa 14	- cor - instrumente cu coarde - oboi - trompetă
	Strofa 15	- *tutti*

Tabel 1. Structura cantatei *Vom Himmel hoch, da komm ich her*

Cantata este construită simetric, echilibrat, fiecare secțiune având trei ramificații. Se remarcă evoluția gradată a evenimentelor sonore. Se pornește de la o monodie (neacompaniată) – enunțarea melodiei de coral de către solistă, într-o manieră cât se poate de simplă. Se alătură apoi, rând pe rând, instrumentele cu coarde, corul, orga, comunitatea de credincioși, oboiul și trompeta. Lucrarea are o construcție gradată și în planul dinamicii: se începe din nuanța *piano* (*dolce*), ajungându-se treptat la *fortissimo*. La nivel macrostructural, are loc o acumulare și în final o explozie de bucurie, bucuria Nașterii Mântuitorului nostru, Iisus Hristos.

Cantata lui Hans Peter Türk are formă de lanț. Strofele se înșiruie una după alta, urmând succesiunea soprană solo, cor, comunitate, în diferite combinații instrumentale și timbrale. Melodia de coral este prelucrată de fiecare dată într-un mod diferit, primind un alt aspect, o nouă înfățișare.

Esența fiecărei strofe o reprezintă melodia de coral, fiecare apariție aducând ceva nou atât în plan timbral, cât și în plan dinamic, ritmic și armonic. Lucrarea se caracterizează prin unitate în diversitate. Unitatea este reprezentată de melodia de coral care se păstrează neschimbată de la începutul și până la finalul lucrării. Diversitatea rezultă din multitudinea de variante în care este prelucrat și armonizat coralul luteran (diversitate timbrală, ritmică, dinamică, armonică). De asemenea, diversitatea se manifestă și la nivelul textului literar, de fiecare dată fiind utilizată o nouă strofă, cu un alt conținut poetic. Compozitorul păstrează nealterate și textul original în limba germană, și melodia de coral. Lucrarea este scrisă în tonalitatea Do major, tonalitate luminoasă, putând fi cântată cu mai mare ușurință și de către amatori.

Cantata începe cu melodia de coral intonată de soprana solistă.

Sopran Solo
Vom Him - mel hoch, da komm ich her, ich bring euch gu - te neu - e
Mär; der gu - ten Mär bring ich so viel, da-von ich singn und sa - gen will.

Ex. 1. Hans Peter Türk, Cantata *Vom Himmel hoch, da komm ich her*, măsurile 1-9 (sopran solo)

Cele patru versuri din strofa inițială se succedă unul după altul, fără oprire. Primul și al treilea vers au la bază același tetracord major (*sol-la-si-do*), în timp ce versul al doilea este construit pe un tetraton (*do-mi-fa-sol*), iar versul al patrulea utilizează întregul material sonor al tonalității Do major (un heptacord major cu profil descendent).

Melodia de coral are un început anacruzic, fiind alcătuită din 8 măsuri. Este o perioadă simetrică, pătrată, închisă tonal. Această perioadă este alcătuită din patru motive muzicale, care au la bază o structură ritmică formată dintr-o valoare scurtă urmată de șapte valori lungi. Acest motiv ritmic apare pe parcursul întregii lucrări, contribuind la unitatea cantatei.

După expunerea melodiei de coral la vocea solistă intră instrumentele cu coarde, în *piano*. Pe o pedală de *do* la violă, vioara I și vioara a II-a intonează, într-o scriitură polifonică imitativă, ultimul motiv al coralului.

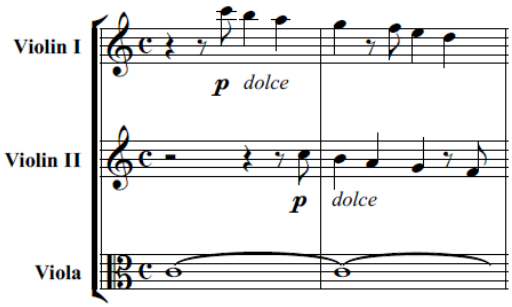

Ex. 2. Hans Peter Türk, Cantata *Vom Himmel hoch, da komm ich her*, măsurile 9-10 (instrumente cu coarde)

Cele două măsuri precedă intrarea corului, reprezentat mai întâi de cele două partide de voci feminine (sopran și alto). Melodia de coral este distribuită vocii superioare, în timp ce vocea inferioară realizează o contramelodie. Scriitura celei de-a doua strofe este omofonică.

Strofa a treia a coralului este cântată de întreaga comunitate, alături de susținerea armonică a orgii, într-o desfășurare izoritmică.

Urmează apoi patru măsuri de tranziție interpretate la orgă, cu rolul de a pregăti intrarea solistei. În partea destinată orgii este utilizată o scriitură diferită față de cea anterioară, cu acorduri placate. Este o scriitură care urmărește două planuri: planul superior – o cantilenă care derivă din melodia de coral, în care predomină mersul în valori de optimi și un plan inferior, armonic, bazat pe acorduri. În planul superior se remarcă folosirea frecventă a unei celule melodice alcătuită dintr-o terță și o secundă. Aceasta provine din melodia de coral, reprezentând sunetele 5, 6 și 7 din primul motiv muzical.

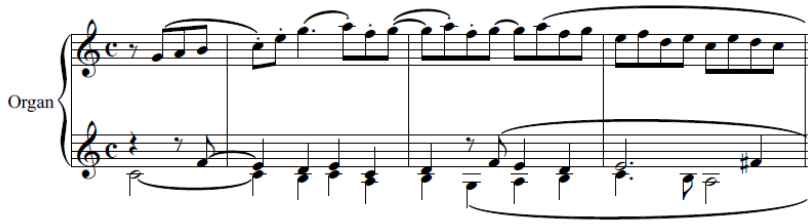

Ex. 3. Hans Peter Türk, Cantata *Vom Himmel hoch, da komm ich her*, măsurile 28-31 (orgă)

Vocea solistă intonează melodia de coral într-o variantă fragmentată, cu pauză de patru timpi între cele patru motive muzicale, pauză în care orga își urmează, fără oprire, desenul melodico-armonic.

Strofa a cincea aduce pentru prima dată corul în variantă completă, cu toate cele patru voci, în maniera *a cappella*. Partida de sopran cântă melodia de coral în timp ce vocile celelalte completează armonia. Intervenția

corului se desfășoară în *forte*, într-o scriitură omofonică de coral, la patru voci. Se remarcă mersul în optimi al basului și prezența multor note de pasaj și de schimb.

Strofa a șasea este destinată întregii comunități, fiind susținută armonic de orgă. Este amplificat numărul de voci din partitura destinată orgii (este introdusă încă o voce). Scriitura este omofonică, la patru voci, melodia de coral fiind distribuită vocii superioare. Strofa a șasea păstrează în mare parte aceeași armonizare ca cea utilizată în strofa a treia, cu care se înrudește. Câteva mici modificări intervin în măsura a treia, a patra, a șasea și în cadența finală. Schimbările sunt nesemnificative, unele trepte principale fiind substituite de trepte secundare. Se păstrează însă aceeași funcție. Singurul moment în care funcția este schimbată este primul timp din a patra măstură, unde acordul tonicii este înlocuit cu acordul de dominantă.

Strofa a șaptea este precedată de intrarea instrumentelor cu coarde, făcându-și apariția și oboiul (pentru prima dată în cadrul cantatei). Acesta interpretează, pe rând, câte un motiv din melodia de coral, iar vocea solistă imită, sub formă de ecou, același motiv împreună cu textul acelui vers. Între oboi și vocea solistă se realizează astfel un dialog de tip imitativ al primelor trei versuri, cel de-al patrulea vers fiind cântat la unison, într-o scriitură izoritmică.

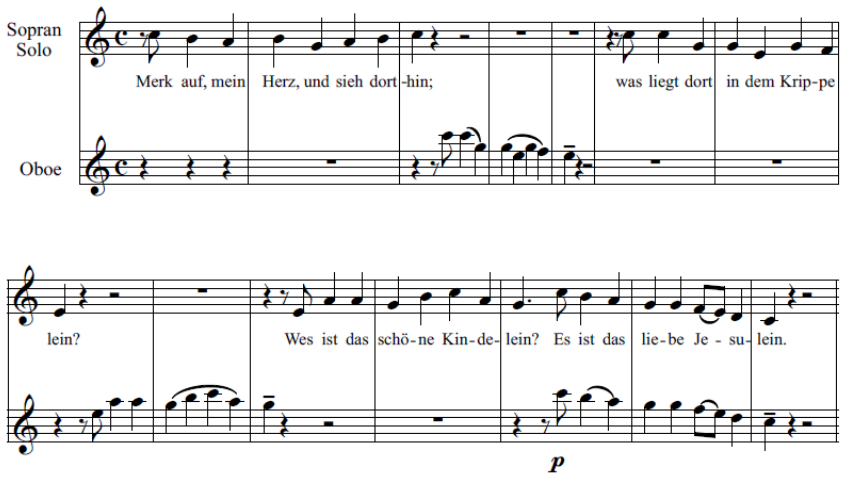
Sopran Solo
Merk auf, mein Herz, und sieh dort -hin;
was liegt dort in dem Krip-pe
Oboe
lein?
Wes ist das schö-ne Kin-de- lein? Es ist das lie-be Je - su- lein.
p

Ex. 4. Hans Peter Türk, Cantata *Vom Himmel hoch, da komm ich her*, măsurile 64-77 (sopran solo, oboi)

În timpul acestui dialog, instrumentele cu coarde realizează acompaniamentul armonic. Din punct de vedere ritmic, partea destinată coardelor utilizează aceeași formulă ritmică: pătrime urmată de optime (o valoare lungă și o valoare scurtă). Scriitura este izoritmică, repetarea acestei formule ritmice creând impresia unei succesiuni de suspine.

Ex. 5. Hans Peter Türk, Cantata *Vom Himmel hoch, da komm ich her*, măsurile 65-67 (instrumente cu coarde)

Pe ultimul vers al strofei a șaptea își face apariția corul, într-o scriitură omofonică, izoritmică, pe textul: *„Es ist das Liebe Jesulein”* [Este iubitul prunc Iisus].

Strofa a opta este interpretată de cor, alături de oboi și instrumentele cu coarde. Partida coardelor evoluează în aceeași manieră ca în strofa anterioară, păstrând același cadru armonic. Imediat după intrarea corului cu melodia de coral, oboiul cântă următoarea contramelodie:

Ex. 6. Hans Peter Türk, Cantata *Vom Himmel hoch, da komm ich her*, măsurile 79-87 (oboi)

Cea de a noua strofă este cântată de către credincioși alături de orgă, fiind identică din punct de vedere muzical cu strofa a treia. Textul poetic exprimă uimirea în fața măreției pruncului sfânt, născut într-o iesle sărăcăcioasă, printre vite și măgăruși: *„Ach, Herr, du Schöpfer aller Ding, wie bist du worden so gering, dass du da liegst auf dürrem Gras, davon ein Rind und Esel aß!”*.

Pe ultimul acord al orgii, vioara I și violoncelul rămân pe o pedală de *do*, în timp ce vioara a II-a și viola merg în sexte paralele, în valori de doimi. Pe acest suport armonic își face apariția soprana solistă, a cărei melodie de coral este contrapunctată de oboi și de trompetă.

Atât oboiul, cât și trompeta au un desen melodic descendent. Evoluția oboiului este treptată, descendentă, în valori lungi, pe fiecare sunet al gamei Do major. Trompeta descrie un mers descendent, pe un tetracord frigian.

Ex. 7. Hans Peter Türk, Cantata *Vom Himmel hoch, da komm ich her*, măsurile 97-105 (oboi, trompetă)

Întregul acompaniament instrumental evoluează într-o nuanță redusă: *p – pp*. Strofa a zecea aduce o schimbare în planul agogic și dinamic. Asistăm astfel atât la o diminuare a tempoului (*Langsam*), cât și la o reducere a intensității sunetelor (*p – pp*). Doar vocea solistă evoluează în nuanța *mf*. Această diminuare la nivel agogic și dinamic este datorată și textului poetic, care înfățișează nimicnicia și deșertăciunea tuturor bogățiilor din lume în fața strălucirii și măreției Fiului lui Dumnezeu.

În aceeași nuanță de *piano* (având și indicația *dolce*) debutează și strofa a unsprezecea a cantatei. Odată însă cu începutul celui de-al doilea vers are loc o schimbare atât la nivel agogic (*a tempo*), cât și la nivel dinamic (*forte*). Întregul aparat vocal-instrumental cântă în *forte*, reluându-se tempoul inițial. Acesta este momentul în care intră în peisajul muzical trompeta (*senza sord.*), cu timbrul ei strălucitor, conferind strofei un caracter solemn, festiv, triumfal. Trompeta este utilizată aici cu rol melodic, fiindu-i încredințată melodia de coral, ușor modificată din punct de vedere ritmic.

Ex. 8. Hans Peter Türk, Cantata *Vom Himmel hoch, da komm ich her*, măsurile 107-113 (trompetă)

Trompeta amplifică prin sonoritatea ei bucuria Nașterii Mântuitorului, măreția acestei sărbători din cadrul creștinismului. Melodia de coral va răsuna atât la partida de sopran, cât și la vioara I și la trompetă. Astfel, aceasta va apărea în trei variante timbrale: voce, coarde, alamă.

Strofa a douăsprezecea aduce din nou în prim plan melodia de coral interpretată de comunitate, alături de orgă. Această strofă este identică, în ceea ce privește construcția și planul armonic, cu strofa a șasea. Diferențele sunt doar la nivelul textului poetic. Apoi urmează cele patru măsuri de tranziție preluate din finalul celei de-a treia strofe, care aduc în planul superior acea celulă melodică bazată pe un tricord.

Strofa a treisprezecea are aceeași structură ca strofa a patra, melodia de coral fiind interpretată de vocea solistă, cu acompaniament de orgă. Sonoritatea începe să se amplifice odată cu strofa a paisprezecea, în cadrul căreia evoluează corul, alături de coarde, oboi și trompetă. Pentru prima dată, melodia de coral este distribuită partidei de alto, ea fiind dublată de trompetă. Melodia cântată de partida sopranului însoțește tema de coral, fiind expusă și la oboi. Această melodie secundară apare la oboi într-o variantă ornamentată, prin introducerea unor note de schimb. Instrumentele cu coarde punctează armonic coralul, intervenind într-un mod discret, doar pe timpii tari, accentuați.

Ex. 9. Hans Peter Türk, Cantata *Vom Himmel hoch, da komm ich her*, măsurile 138-146 (oboi)

Ultima strofă a cantatei reprezintă punctul culminant și reunește întregul aparat vocal-instrumental care ia parte la slujba închinată Nașterii Domnului. Melodia de coral este expusă în *fortissimo*, atât de solistă, cât și de partida de alto, comunitate și oboi. Contramelodia prezentă în strofa anterioară la oboi va fi preluată în strofa finală de trompetă. Între oboi și trompetă se realizează astfel un schimb: melodia de coral trece la oboi, iar contramelodia trece la trompetă. Se remarcă în strofa finală utilizarea pedalierului orgii, amplificând sonoritatea grandioasă a lucrării. Finalul reprezintă o explozie de bucurie, cantata încheindu-se într-o atmosferă festivă, măreață.

Hans Peter Türk a creat o variantă concertantă a bine-cunoscutului coral protestant *Vom Himmel hoch, da komm ich her*, implicând totodată și comunitatea de credincioși. Lucrarea este echilibrată, având o construcție riguroasă, simetrică. Hans Peter Türk continuă astfel tradiția cantatei luterane bachiene, scriind o lucrare valoroasă, cu un puternic mesaj liturgic.

Bibliografie

Carte:

Cosma, Viorel. *Muzicieni din România – Lexicon*, vol. IX. București: Editura Muzicală, 2006.

Sandu-Dediu, Valentina. *Muzica românească între 1944-2000*. București: Editura Muzicală, București, 2002.

Articol introductiv la partituri:

Türk, Hans-Peter. „Cuvânt înainte”. *Vom Himmel hoch, da komm ich her. Choralkantate für Sopran solo, Chor, Instrumente und Gemeindegesang*. Sibiu: Editura Schiller Verlag, 2013.